

Evidències i confusions sobre la biblioteca escolar

Jaume Centelles

Les biblioteques escolars encara segueixen buscant el camí, el seu lloc al món, a l'escola. Es debaten entre la paradoxa de veure's avalades per les recomanacions d'organismes internacionals i les lleis del nostre país, d'una banda, i per la invisibilitat de la figura del bibliotecari escolar o la manca de pressupostos destinats al servei, de l'altra. En conseqüència, si no hi ha biblioteca, l'escola pateix.

▣ **PARAULES CLAU:** biblioteca escolar, lectura, espai, recursos, bibliotecari.

La biblioteca escolar marca la diferència

Al discurs d'agraïment del lliurament del Premi Nobel, Bob Dylan recordava com li havia estat de beneficiós el contacte que havia mantingut a l'escola amb les obres de Rudyard Kipling, Bernard Shaw, Thomas Mann, Pearl S. Buck, Albert Camus o Ernest Hemingway, i explicava la impressió que li produïa pensar que els seus llibres també podien estar a les biblioteques d'arreu del món.

Un altre escriptor, l'Emili Teixidor, deia: «Els llibres ens porten a mons imaginaris,

inventats, fantàstics, que només existeixen gràcies a les paraules», i lloava les virtuts de la lectura i l'escriptura en un magnífic assaig (Teixidor, 2007) que és un referent per a molts mestres i una guia per a pares i mares. A *La lectura i la vida*, s'hi troben molts pensaments favorables a l'existència de les biblioteques i la tasca immensa dels bibliotecaris com a promotors de la cultura.

Encara un tercer autor, l'Eduardo Galeano recomanava acostar els llibres a l'oïda i «sentir com respiren les seves paraules, perquè són contagioses», deia, «perillósament, carinyosament contagioses».

REFLEXIÓ

Biblioteca/medioteca

P

REFLEXIÓ

Aquests són només tres exemples de les opinions d'alguns dels referents literaris i pedagògics que argumenten a favor de la necessitat de considerar la lectura com a bé cultural –s'ha d'aprendre– que ens pot fer persones millors.

Quelcom de semblant succeeix respecte a la biblioteca escolar. En diferents països, s'han realitzat estudis d'investigació –fins a seixanta en els darrers anys– on queda palès que, **a les escoles que disposen d'una biblioteca escolar de qualitat i d'un bibliotecari qualificat –com és el cas dels centres educatius amb batxillerat internacional–, els alumnes tenen més oportunitats d'èxit i els seus resultats**

Visita d'un autor a la biblioteca de l'escola. Tot un privilegi acostar el creador als infants

acadèmics són millors. Al darrer estudi sobre aquesta temàtica, *Impact of school libraries on learning*¹ (Williams, Wavell i Coles, 2001), realitzat a Escòcia, s'hi comprova que els estudiants dels centres amb biblioteca escolar obtenen puntuacions més altes en les proves de lectura, llengua, història o matemàtiques, i reïxen en alfabetització informacional, treballs per projectes, augment de coneixement i desenvolupament de la lectura, a part de mostrar una actitud més positiva cap a l'aprenentatge, més motivació i una autoestima més elevada, etc. A més, hi ha estudis que revelen que allà on hi ha programa de biblioteca escolar de qualitat (BEQ), s'hi minimitza la «bretxa digital» entre els infants de famílies que disposen d'accés a Internet de banda ampla i els que no en tenen.

Un altre efecte positiu que podem constatar es produeix quan alguna institució pública o privada promou tertúlies o xerrades per debatre sobre les biblioteques escolars. Immediatament, les places queden ocupades, com va passar a la jornada que va organitzar el grup Bibliomèdia² l'11 de març d'aquest any amb la mirada posada en el futur; o se superen totes les expectatives, com al webinar³ organitzat per la Fundació Bofill que tractava el tema de les biblioteques escolars com a facilitadores de la millora educativa. Són dos dels nombrosos casos que serveixen d'exemple per entendre, primer, que els

Allà on hi ha programa de biblioteca escolar de qualitat (BEQ), s'hi minimitza la «bretxa digital»

mestres valorem el servei de biblioteca escolar com una bona eina educativa i, segon, que no és una reivindicació dels darrers anys ni cap demanda explícita.

Recordem que, fruit de la necessitat de regular les biblioteques dels centres educatius, un organisme internacional (l'ONU) va promoure, l'any 2000, un manament mitjançant la UNESCO (Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura), on indicava quin havia de ser el funcionament, el finançament, el personal, els serveis, etc. que ha d'oferir la biblioteca escolar. Es tracta d'un document molt ben detallat i regulat.⁴ Tanmateix, la Constitució Espanyola, a l'article 148, indica el següent: «les comunitats autònomes podran assumir competències en els museus, les biblioteques i els conservatoris de música d'interès per a la comunitat autònoma». A més a més, les diferents lleis d'educació sempre han considerat com a beneficiós i recomanable el bon funcionament de la biblioteca escolar.

Amb aquest panorama, **s'entén que la biblioteca escolar no és cap reivindicació, ans al contrari, és un dret irrenunciable,**

essencial, avalat per les lleis dels estaments als quals pertanyem com a país. Sobre el paper, no és una opció. Es tracta d'un mandat regit per acords nacionals i internacionals.

La confusió del concepte de biblioteca escolar

Un dels embolics que ens trobem sovint se centra a aclarir què entenem per biblioteca escolar i què no. És una confusió que comporta l'aparició de males pràctiques, algunes de les quals són força esteses. És freqüent, per exemple, considerar l'espai on s'ubica la biblioteca com un calaix de sastre més que no pas com un espai pedagògic de l'escola, consideració que sí que tenen el laboratori de ciències, l'aula de música o el menjador, per exemple. Sovint, la biblioteca s'usa com a sala de reunions per fer-hi entrevistes amb familiars, claustrs o desdoblaments. Circula la llegenda urbana que, de vegades, en algunes escoles, és el lloc on s'envien els nois i noies castigats sense pati.

Deixant de banda les escoles on ni tan sols es disposa de l'espai físic necessari

Sovint, la biblioteca s'usa com a sala de reunions per fer-hi entrevistes amb familiars, claustrs o desdoblaments

per tenir-hi una biblioteca, ens trobem que, a molts centres educatius, el pressupost anual per comprar llibres i documents no arriba al 5% recomanat que apunta l'IFLA/UNESCO, i la figura del bibliotecari hi és inexistent. Amb aquest panorama, és fàcil entendre que, si no hi ha llibres ni persona que s'hi dediqui, estem al final del camí.

El personal que s'ha de fer càrrec del servei és una altra confusió freqüent. Com que no es disposa de bibliotecari ni de mestre amb coneixements de biblioteconomia, es deixa en mans de persones voluntàries que fan el que poden. Es tracta de gent (mares voluntarioses, mestres jubilats) que realitza una tasca necessària de suport a l'alumnat i als centres. S'agraeix, però encomanar-los que s'encarreguin de tot és un error, perquè no és una tasca que pugui fer qualsevol. Cal algú que sigui professional.

Una altra idea que circula és que la biblioteca escolar és el lloc on es preserva el llibre enfront de les noves tecnologies. És un concepte equivocat, perquè la biblioteca escolar (que no és com les altres biblioteques municipals o públiques) és un espai obert a totes les tipologies textuals, a tot tipus de suports de lectura, ja sia en paper o en pantalla. La biblioteca escolar no és l'aldea gal·la de l'Àstèrix i l'Obèlix; és un espai viu, comunicat amb la realitat més propera del barri, de la ciutat, del

La biblioteca escolar és un espai obert a totes les tipologies textuals, a tot tipus de suports de lectura, ja sia en paper o en pantalla

país, del món, un espai on es promou la lectura en tota mena de formats, entenent que s'afavoreix el creixement personal, l'aprenentatge i el gaudi.

Ciudadans del segle XXI

L'ensenyant que mira cap al futur sap que els nois i noies que hi ha ara a l'escola hauran de fer front a les exigències de la vida del segle XXI i que molts viuran l'entrada al segle XXI. Per tant, s'ha de preocupar per ensenyar-los a pensar críticament, alimentar la seva necessitat d'aprenentatge, proporcionar-los recursos, fomentar-ne la creativitat, establir un clima educatiu de confiança i desenvolupar mecanismes per absorbir coneixements nous, conscients que ara mateix ningú no sap amb què es trobaran, quines feines hauran de realitzar ni amb qui s'hauran de relacionar.

Com s'aconsegueix? Integrant el concepte d'escola literària en el projecte d'escola. D'una banda, disposant d'una biblioteca escolar de qualitat, un lloc d'oportunitats per a tots els alumnes i les

REFLEXIÓ

Biblioteca/mediateca

P

REFLEXIÓ

alumnes, amb recursos que els ajudin a esdevenir bons lectors, on es posi èmfasi en la comprensió lectora i en la recerca i l'ús de la informació per transformar-la en coneixement, un lloc que sigui un refugi on es pugui compartir, pensar i créixer.

D'altra banda, amb la implicació de tothom (escola, família, mitjans de comunicació de massa, etc.), serem un país lector quan, des de l'Administració educativa –principalment–, es faci una aposta clara i decidida per les biblioteques escolars de qualitat. No serveix aduir que, des que la crisi va començar el 2008, hi ha menys diners i que s'han hagut de fer retallades, perquè, com s'ha apuntat més amunt, si les biblioteques

La biblioteca escolar, un espai que ens porta i que ens transporta al món del coneixement, de la creativitat i del gaudi

Serem un país lector quan, des de l'Administració educativa es faci una aposta clara i decidida per les biblioteques escolars de qualitat

escolars no es consideren una prioritat ni un dret, si no s'inverteix en materials i personal aduint que la informació ja es pot cercar a Internet, que la figura d'un bibliotecari escolar no és necessària, etc., l'alumnat pateix mancances, l'escola pateix.

Un aspecte bàsic és que la biblioteca escolar té una repercussió sobre els infants i els joves que va més enllà dels aprenentatges, de potenciar el pensament crític, d'aprendre a trobar informació, de ser competents en alfabetització mediàtica, etc.

Alerta! Perquè **la biblioteca escolar té un efecte –afecte– sobre la configuració de la memòria personal, és un espai de socialització, un cau com la cova d'en Batman on podem trobar-nos, retrobar-nos amb la paraula, amb el pensament, amb el coneixement, amb els altres, amb un mateix, amb la vida.** La biblioteca és una finestra per mirar enfora, però també per mirar endins –si voleu, és un pensament poètic, però també la constatació d'una realitat.

El cap en guaret⁵

Hi ha una pel·lícula que ho exemplifica perfectament. Basada en una novel·la de Marie-Sabine Roger, narra la història d'en Germain, un corpulent home de 45 anys, gairebé analfabet, que viu tranquil en una petita ciutat francesa, relacionant-se amb els seus amics del bar, cadascun amb els seus problemes, amb la seva amiga Annette, que condueix l'autobús de la zona, i amb la seva mare.

En Germain no té una feina estable i la seva afició és cultivar l'hort i anar al parc a comptar els coloms. La seva vida és plana, previsible, marcada per una educació gairebé inexistente. El títol original de la cinta, *La tête en friche* ('El cap en guaret'), indica això precisament, una ment no conreada, buida de contingut, inactiva.

Però un dia, al parc, coincideix amb la Margueritte, una dona de 95 anys que havia estat una investigadora brillant, amb una vida marcada per les lectures. La Margueritte també compta coloms, i entre ells sorgeix una relació tendra que desemboca en complicitats i en intercanvis de coneixements mutus. El parc es converteix en el punt de trobada i, cada tarda, la Margueritte llegeix en veu alta fragments de *La pesta* (Camus, novament). Així, a poc a poc, en Germain s'inicia en la lectura, descobreix el plaer que li proporciona un llibre i, gairebé sense voler, la

seva vida comença a canviar i assistim a la seva transformació.

Només ens cal entendre que el parc és una metàfora de la biblioteca, la Margueritte és la bibliotecària que convida a llegir, a fer el pas envers el coneixement, i en Germain és el nen que aprèn. Així de senzill. ■

NOTES

1. <http://scottishlibraries.org/media/1211/im-pact-of-school-libraries-on-learning-2013.pdf>

2. *Jornada Bibliomèdia: Una mirada cap al futur*. Se'n pot llegir un resum exhaustiu al web de Bibliomèdia: <http://grupbibliomedia.blogspot.com.es/2017/03/jornada-bibliomedia-2017.html>

3. *La Biblioteca Escolar... facilitadora de la millora educativa?*, un acte en línia que va organitzar la Fundació Jaume Bofill el dia 30 de març de 2017, amb connexions amb Barcelona i Madrid. Es pot visualitzar entrant a: www.youtube.com/watch?v=jR9w2qOCFIA

4. *Manifest IFLA/UNESCO: La biblioteca escolar en el context de l'ensenyament i de l'aprenentatge per a tothom*, aprovat per la Unesco a la 30 Conferència General celebrada del 26 d'octubre al 17 de novembre de 1999.

5. *La tête en friche* és el nom original de la pel·lícula que, en castellà, es va titular *Mis tardes con Margueritte*. Va ser dirigida per Jean Becker i estrenada l'any 2010.

REFERÈNCIA BIBLIOGRÀFICA

TEIXIDOR, E. (2007): *La lectura i la vida. Com incitar els nens i els adolescents a la lectura: Una guia per a pares i mestres*. Barcelona. Columna.

Aquest article fou sol·licitat per GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes de febrer de 2017 i acceptat el mes de maig de 2017 per ser-hi publicat.

REFLEXIÓ

Biblioteca/mediateca

HEM PARLAT DE:

- Biblioteca/mediateca.
- Lectura.

AUTOR

Jaume Centelles Pastor

jcentell@xtec.cat